

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

Esas Sayısı : 2024/132

Karar Sayısı : 2024/237

Karar Tarihi : 25/12/2024

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN: Adana 20. Asliye Ceza Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU: 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 272. maddesinin (3) numaralı fıkrasının 31/3/2011 tarihli ve 6217 sayılı Kanun'un 23. maddesiyle değiştirilen (a) bendinin iptaline karar verilmesi talebidir.

OLAY: Eşe karşı kasten yaralama suçundan açılan davada itiraz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varan Mahkeme, iptali için başvurmuştur.

I. İPTALİ İSTENEN VE İLGİLİ GÖRÜLEN KANUN HÜKÜMLERİ

A. İptali İstenen Kanun Hükmü

Kanun'un itiraz konusu kuralın da yer aldığı 272. maddesi şöyledir:

“İstinaf

Madde 272 – (1) İlk derece mahkemelerinden verilen hükümlere karşı istinaf yoluna başvurulabilir. Ancak, onbeş yıl ve daha fazla hapis cezalarına ilişkin hükümler, bölge adliye mahkemesince re'sen incelenir.

(2) Hükümden önce verilip hükmü esas teşkil eden veya başkaca kanun yolu öngörülmemiş olan mahkeme kararlarına karşı da hükümle birlikte istinaf yoluna başvurulabilir.

(3) Ancak;

a) (Değişik: 31/3/2011-6217/23 md.) Hapis cezasından çevrilen adli para cezaları hariç olmak üzere, sonuç olarak belirlenen onbeşbin Türk Lirası dâhil adli para cezasına mahkûmiyet hükümlerine,

b) Üst sınırı beşyüz günü geçmeyen adli para cezasını gerektiren suçlardan beraat hükümlerine,

c) Kanunlarda kesin olduğu yazılı bulunan hükümlere,

Karşı istinaf yoluna başvurulamaz. (Ek cümle:14/4/2020-7242/17 md.) Bu suretle verilen hükümler tekrerrüye esas olmaz.”

B. İlgili Görülen Kanun Hükümleri

26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 52. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

“(1) Adli para cezası, beş günden az ve kanunda aksine hüküm bulunmayan hallerde yediyüzotuz günden fazla olmamak üzere belirlenen tam gün sayısının, bir gün karşılığı olarak takdir edilen miktar ile çarpılması suretiyle hesaplanan meblağın hükümlü tarafından Devlet Hazinesine ödenmesinden ibarettir.

(2) En az yüz ve en fazla beşyüz Türk Lirası olan bir gün karşılığı adli para cezasının miktarı, kişinin ekonomik ve diğer şahsi halleri göz önünde bulundurularak takdir edilir.”

II. İLK İNCELEME

1. Anayasa Mahkemesi içtüzüğü hükümleri uyarınca Kadir ÖZKAYA, Hasan Tahsin GÖKCAN, Basri BAĞCI, Engin YILDIRIM, Rıdvan GÜLEÇ, Recai AKYEL, Yusuf Şevki HAKYEMEZ, Yıldız SEFERİNOĞLU, Selahaddin MENTEŞ, İrfan FIDAN, Kenan YAŞAR, Muhterem İNCE, Yılmaz AKÇİL ve Ömer ÇINAR'ın katılımlarıyla 23/7/2024 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında öncelikle uygulanacak kural sorunu görüşülmüştür.

2. Anayasa'nın 152. ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 40. maddelerine göre bir davaya bakmakta olan mahkeme, bu dava sebebiyle uygulanacak bir kanunun veya Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin hükümlerini Anayasa'ya aykırı görmesi hâlinde veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının ciddi olduğu kanısına varması durumunda bu hükümlerin iptalleri için Anayasa Mahkemesine başvurmaya yetkilidir. Ancak anılan maddeler uyarınca bir mahkemenin Anayasa Mahkemesine başvurabilmesi için elinde yöntemince açılmış ve mahkemenin görev alanına giren bir davanın bulunması, iptali talep edilen kuralın da o davada uygulanacak olması gerekir. Uygulanacak kural ise bakılmakta olan davanın değişik evrelerinde ortaya çıkan sorunların çözümünde veya davayı sonuçlandırmada olumlu ya da olumsuz yönde etki yapacak nitelikte bulunan kurallardır.

3. İtiraz yoluna başvuran Mahkeme 5271 sayılı Kanun'un 272. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (a) bendinin iptalini talep etmiştir.

4. Bakılmakta olan davanın konusu eşe karşı kasten basit yaralama suçuna ilişkindir. Kasten basit yaralama suçunun düzenlendiği 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 86. maddesinin (2) numaralı fıkrasında anılan suç için seçimlik olarak hapis veya adli para cezası öngörülmüştür. Anılan Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında suç tanımında hapis cezası ile adli para cezasının seçenek olarak öngörüldüğü hâllerde hapis cezasına hükmedilmişse; bu cezanın artık adli para cezasına çevrilemeyeceği düzenlenmiştir. Buna göre bakılmakta olan davada sanığın suçunun sabit görülerek hapis cezasına hükmedilmesi hâlinde bu cezanın adli para cezasına çevrilmesinin mümkün olmadığı anlaşılmaktadır.

5. Bu itibarla 5271 sayılı Kanun'un 272. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (a) bendinin “Hapis cezasından çevrilen adli para cezaları hariç olmak üzere...” bölümünün bakılmakta olan davada uygulanma imkânı bulunmamaktadır.

6. Açıklanan nedenlerle 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 272. maddesinin (3) numaralı fıkrasının 31/3/2011 tarihli ve 6217 sayılı Kanun'un 23. maddesiyle değiştirilen (a) bendinin;

A. “*Hapis cezasından çevrilen adli para cezaları hariç olmak üzere...*” bölümünün itiraz başvurusunda bulunan Mahkemenin bakmakta olduğu davada uygulanma imkânı bulunmadığından bu bölüme ilişkin başvurunun Mahkemenin yetkisizliği nedeniyle REDDINE,

B. Kalan kısmının esasının incelenmesine,

OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

III. ESASIN İNCELENMESİ

7. Başvuru kararı ve ekleri, Raportör Muhammed Nuri ÖZGÜR tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu ve ilgili görülen kanun hükümleri, dayanan ve ilgili görülen Anayasa kuralları ve bunların gerekçesi ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A. Anlam ve Kapsam

8. 5271 sayılı Kanun’un 272. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre ilk derece mahkemelerince verilen hükümlere karşı istinaf yoluna başvurulabilir. On beş yıl ve daha fazla hapis cezalarına ilişkin hükümler ise bölge adliye mahkemesince resen incelenir.

9. Anılan maddenin (3) numaralı fıkrasında hapis cezasından çevrilen adli para cezaları hariç olmak üzere sonuç olarak belirlenen on beş bin Türk lirası dâhil adli para cezasına mahkûmiyet hükümleri ve üst sınırı beş yüz günü geçmeyen adli para cezasını gerektiren suçlardan verilen beraat hükümleri ile kanunlarda kesin olarak verileceği belirtilen hükümlere karşı istinaf kanun yoluna başvurulamayacağı ve bu hükümlerin tekrüre esas olmayacağı düzenlenmiştir.

10. Söz konusu fıkranın (a) bendinde yer alan “...*üçbin...*” ibaresi 7499 sayılı Kanun’un 37. maddesiyle “...*onbeşbin...*” şeklinde değiştirilmiştir. Buna göre anılan değişiklikten önce sonuç olarak belirlenen üç bin Türk lirası da dâhil bu miktara kadar hükmedilen adli para cezalarına karşı istinaf kanun yoluna başvurulması mümkün değilken değişiklikten sonra on beş bin Türk lirası da dâhil olmak üzere bu miktara kadar hükmedilen adli para cezasına mahkûmiyet hükümlerine karşı istinaf kanun yoluna başvurulamayacaktır.

11. 5237 sayılı Kanun’un 52. maddesinin (1) numaralı fıkrasında adli para cezasının, belirlenen tam gün sayısının bir gün karşılığı olarak takdir edilen miktar ile çarpılması suretiyle hesaplanan meblağın hükümlü tarafından Hazineye ödenmesinden ibaret olduğu belirtilmiştir. Anılan maddenin (2) numaralı fıkrasında adli para cezasının bir gün karşılığı alt ve üst sınır öngörülmek suretiyle kişinin ekonomik ve diğer şahsi hâlleri gözönünde bulundurularak takdir edileceği hüküm altına alınmıştır. Anılan fıkra da yer alan ve bir gün karşılığı adli para cezasının alt ve üst sınırını belirleyen “*En az yirmi ve en fazla yüz Türk Lirası...*” ibaresi 7499 sayılı Kanun’un 9. maddesiyle “*En az yüz ve en fazla beşyüz Türk Lirası...*” şeklinde değiştirilmiştir.

B. İtirazın Gerekçesi

12. Başvuru kararında özetle; 5271 sayılı Kanun’un 272. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (a) bendinde yer alan “...*üçbin...*” ibaresinin 7499 sayılı Kanun’un 37. maddesiyle

“...onbeşbin...” olarak değiştirildiği, suçun işlendiği ve davanın açıldığı tarihte istinaf kanun yolu açık olan bir uyumsuzlukla ilgili olarak usul kurallarının derhâl uygulanması nedeniyle anılan değişikliğin yürürlüğe girdiği 1/6/2024 tarihinden sonra sonuç olarak belirlenen on beş bin Türk lirası dâhil adli para cezasına mahkûmiyet hükümlerine karşı istinaf kanun yoluna başvurulması imkânının ortadan kalktığı, değişiklikten önce açılan davalarda mahkemelerin farklı sürelerde yargılamayı sonuçlandırabileceği de dikkate alındığında davanın daha önce karara bağlanması hâlinde karara karşı istinaf kanun yoluna başvurulabileceksen yargılama süreci uzun süren davada istinaf hakkının kullanılamayacağı, bu durumun hukuki belirlilik, öngörülebilirlik ve eşitlik ilkeleriyle çeliştiği, ayrıca hak arama özgürlüğüyle bağdaşmadığı belirtilerek kuralın Anayasa’nın 2., 10. ve 36. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

C. Anayasa’ya Aykırılık Sorunu

13. 6216 sayılı Kanun’un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa’nın 13. maddesi yönünden de incelenmiştir.

14. Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrasında “*Herkes, meşrû vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.*” denilerek yargı organlarına davacı ve davalı olarak başvurabilme hakkı ve bunun doğal sonucu olarak da iddia, savunma ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. Bu düzenleme ile güvence altına alınan hak arama özgürlüğü, kendisi bir temel hak niteliği taşımasının ötesinde diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmayı ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden birisidir (AYM, E.2017/120, K.2018/33, 28/3/2018, § 17).

15. Anayasa Mahkemesinin kararlarında, mahkemelerce verilen bir hükmün başka bir yargı mercii tarafından denetlenmesini talep etme hakkının Anayasa’nın 36. maddesinde düzenlenen hak arama özgürlüğü kapsamında güvence altına alındığı belirtilmiştir (AYM, E.2018/71, K.2018/118, 27/12/2018, §§ 8-10; E.2020/21, K.2020/53, 1/10/2020, § 19).

16. İtiraz konusu kuralda mahkemelerce sonuç olarak verilen on beş bin Türk lirası dâhil adli para cezasına mahkûmiyet hükümlerine karşı istinaf kanun yoluna başvurulamayacağı öngörülmektedir. Dolayısıyla kuralla söz konusu miktarın altında kalan adli para cezalarının kesin olarak verilmesine imkân tanımamak suretiyle hükmün denetlenmesini talep etme hakkına sınırlama getirilmektedir.

17. Anayasa’nın 13. maddesinde “*Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.*” denilmiştir. Buna göre hükmün denetlenmesini talep etme hakkına sınırlama getiren kuralın kanunla yapılması, Anayasa’da öngörülen sınırlama sebebine uygun ve ölçülü olması gerektiği açıktır.

18. Hükmün denetlenmesini talep etme hakkını sınırlamaya yönelik kanuni bir düzenlemenin şeklen var olması yeterli olmayıp yasal kuralların keyfilığe izin vermeyecek şekilde belirli, ulaşılabilir ve öngörülebilir olmaları gerekir.

19. Esasen temel hak ve özgürlükleri sınırlayan kanunun bu niteliklere sahip olması Anayasa'nın 2. maddesinde güvenceye alınan hukuk devleti ilkesinin de bir gereğidir. Hukuk devletinde kanuni düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır, uygulanabilir ve nesnel olması, ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesi gerekir. Kanunda bulunması gereken bu nitelikler hukuki güvenliğin sağlanması bakımından da zorunludur. Zira bu ilke hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar (AYM, E.2015/41, K.2017/98, 4/5/2017, §§ 153, 154). Dolayısıyla Anayasa'nın 13. maddesinde sınırlama ölçütü olarak belirtilen kanunilik, Anayasa'nın 2. maddesinde güvenceye alınan hukuk devleti ilkesi ışığında yorumlanmalıdır.

20. Kuralda öngörülen kesinlik sınırının miktarı ile uygulanacağı kararların kapsamının açık ve net olarak düzenlendiği gözetildiğinde kuralın belirli, ulaşılabilir ve öngörülebilir nitelikte olduğu ve bu yönüyle kanunilik şartını taşıdığı anlaşılmaktadır.

21. Anayasa'nın 36. maddesinde hükmün denetlenmesini talep etme hakkı için herhangi bir sınırlama nedeni belirtilmemiş olmakla birlikte özel sınırlama nedeni öngörülmemiş hakların da hakkın doğasından kaynaklanan bazı sınırlarının bulunduğu kabul edilmektedir. Öte yandan Anayasa'nın başka maddelerinde yer alan hak ve özgürlükler ile devlete yüklenen ödevler, özel sınırlama sebebi gösterilmemiş hak ve özgürlüklere sınır teşkil edebilir.

22. Anayasa'nın 141. maddesinin dördüncü fıkrasında “*Davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması, yargının görevidir.*” denilmek suretiyle davaların makul bir süre içinde bitirilmesi gerekliliği açıkça ifade edilmiştir. Bu itibarla devlet, yargılamaların gereksiz yere uzamasını engelleyecek etkin çareler oluşturmak zorundadır (AYM, E.2013/4, K.2013/35, 28/2/2013).

23. Belli bir miktarın altında kalan doğrudan adli para cezasına mahkûmiyet hükümlerine ilişkin olarak ilk derece mahkemesi tarafından verilen kararların kesin olduğu öngörülme suretiyle davaların makul süre içinde ve daha az masrafla sonuçlandırılmasının amaçlandığı bu itibarla kuralın anayasal açıdan meşru bir amaca dayandığı anlaşılmaktadır.

24. Kuralla hükmün denetlenmesini talep etme hakkına getirilen sınırlamanın meşru bir amacının bulunması yeterli olmayıp ölçülü olması da gerekmektedir.

25. Ölçülülük ilkesi *elverişlilik*, *gereklilik* ve *orantılılık* olmak üzere üç alt ilkedен oluşmaktadır. *Elverişlilik* öngörülen sınırlamanın ulaşmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, *gereklilik* ulaşmak istenen amaç bakımından sınırlamanın zorunlu olmasını, diğer bir ifadeyle aynı amaca daha hafif bir sınırlama ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, *orantılılık* ise hakka getirilen sınırlama ile ulaşmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir.

26. Kuralda ceza mahkemelerince verilen ve belli bir parasal sınırın altında kalan adli para cezasına mahkûmiyet kararlarına karşı kanun yolunun kapalı tutulmasının davaların makul süre içinde sonuçlandırılması, istinaf mahkemelerinin iş yükünün azaltılarak kanun yolu

incelemesinde miktar itibarıyla daha ağır nitelikli mahkûmiyet kararlarının verildiği davalara zaman ve mesai ayrılmasını sağlama amacına ulaşmak bakımından elverişli olmadığı söylenemez.

27. Bunun yanı sıra istinaf mercilerinin daha az öneme sahip davalarda emek ve mesai sarf etmelerinin önlenerek yargısal sürecin hızlandırılması hususunda alınacak tedbirlerle ilgili olarak kanun koyucunun geniş takdir yetkisi bulunmaktadır. Önem derecesi nispeten düşük suçlar bakımından ceza davalarında verilen kararlara karşı istinaf kanun yolunun kapatılmasının kanun koyucunun takdir yetkisi kapsamında öngörebileceği tedbirlerden biri olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla doğrudan hükmedilen adli para cezasına ilişkin mahkûmiyet kararlarından belli bir parasal sınırın altında kalanların verildiği anda kesin olmasının ulaşılacak istenen meşru amaç bakımından gerekli olduğu anlaşılmaktadır.

28. Diğer yandan hükmün denetlenmesini talep etme hakkına getirilen sınırlamanın meşru amaç bakımından elverişli ve gerekli olması yeterli olmayıp orantılı da olması gerekir. 5237 sayılı Kanun'un 52. maddesinde düzenlenen bir gün karşılığı adli para cezasının alt ve üst sınırını belirleyen parasal değerlerin de kuralda yapılan değişiklikle aynı oranda yükseltildiği gözetildiğinde, kuralla öngörülen amaca ulaşmak için ilk derece mahkemelerinin önem derecesi nispeten düşük suçlar için hürriyeti bağlayıcı ceza içermeyen ve doğrudan on beş bin Türk lirası ve altında adli para cezasına mahkûmiyet kararlarına karşı istinaf kanun yolunun kapatılması suretiyle hükmün denetlenmesini talep etme hakkına getirilen sınırlamanın paranın satın alma gücündeki değişim karşısında adalet ve hakkaniyet duygusunu zedeleyecek sonuçlara yol açtığı söylenemez. Bu itibarla kuralın hak arama özgürlüğüyle çelişen bir yönü bulunmamaktadır.

29. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 13. ve 36. maddelerine aykırı değildir. İtirazın reddi gerekir.

Kuralın Anayasa'nın 2. maddesine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 13. ve 36. maddeleri yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 2. maddesi yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 10. maddesiyle ilgili görülmemiştir.

IV. HÜKÜM

4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 272. maddesinin (3) numaralı fıkrasının 31/3/2011 tarihli ve 6217 sayılı Kanun'un 23. maddesiyle değiştirilen (a) bendinin "...sonuç olarak belirlenen onbeşbin Türk Lirası dâhil adli para cezasına mahkûmiyet hükümlerine." bölümünün Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE 25/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Kadir ÖZKAYA

Başkanvekili
Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili
Basri BAĞCI

Üye
Engin YILDIRIM

Üye
Rıdvan GÜLEÇ

Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Üye
Yıldız SEFERİNOĞLU

Üye
Selahaddin MENTEŞ

Üye
İrfan FİDAN

Üye
Kenan YAŞAR

Üye
Muhterem İNCE

Üye
Yılmaz AKÇİL

Üye
Ömer ÇINAR

Üye
Metin KIRATLI